

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

Bà Mùi không ngạc nhiên khi nhận được giấy triệu tập của công an xã Quỳnh An.

Bà biết tập thể là chuyện liên quan đến người con nuôi sinh sống với bà đã hơn tháng nay. Đến ngay giữa trưa ở ban xã, bà lão đi tìm nói với những nhân viên đang ngồi rì rì rác sau các bàn làm việc:

- Chú nào là trưởng công an xã đến đây gặp tôi. Tôi là Nguyễn Thị Mùi, ở xóm Nghi Tâm, mới liệt sĩ thời chiến Pháp đây!

Những người đang ngồi ở các bàn việc đều đứng dậy, ngạc nhiên nhìn bà. Một anh vờ a rít xong đi thu cào, với vàng bạc cỏi, nắm lấy tay bà xới lời nói: “Bà là bà Trưởng thôn Giỏi, ở làng này ai còn lạ gì hoàn cảnh của bà, tính tình bà, mà bà phải tới triệu tập ở đâu. Giấy triệu tập đâu bà đưa cho con. Con là trưởng công an xã, bà không biết con, chờ con thì rành bà lắm.”

Thực ra, bà Mùi không lạ gì anh công an vốn đến thăm thà thà mặt với đứa cháu gái bà làm công an xóm, những bà con thôn, coi như không quen biết, đó là cách xưng hô của các bà lão quen buôn bán thôn ngoài chợ khi cần đi mua sắm ăn thua để với “đi phỏng vấn.” Bà hỏi ngược: “Tôi suốt ngày chăm sóc mặt người trên bệ để bán thu cào lá cho người lớn, bán kẹo gừng, kẹo lạc, ngô rang cho trẻ con. Anh là con nít mới lớn, chắc đã từng ăn quà vặt ở hàng tôi, không khéo còn nhận tiền bà lão này cũng nên.”

Anh công an cũng không lạ gì cách nói dân dã của người quê mình, nhất là những người ở quê, nhà thôn như bà Trưởng thôn Giỏi. Với các bà, các con, khôn nhất là biết đi đáp nhàn nhàn cũng phải thưa chuyện rành mạch, nếu cần phải biết nói như quát để họ không lúng túng, khinh rẻ mình. Anh nhàn nhàn kéo ghế mời bà ngồi:

- Con năm nay cũng gần bốn mươi rồi, chờ thua anh Trưởng thôn nhà bà bốn năm tuổi là cùng, lúc nào con với anh Trưởng thôn là bốn đánh bi ve, câu cá trắm, đá bóng quần nát các vị ở thôn làng mình đây bà! Thôi trẻ con, con chờ bao giờ mua quà của bà vì quà bà bán toàn bịch bịch với cát bệ để Yên Ph. Ăn vào kinh lắm, có đứa ăn quà của bà mà ho lao đây!

- Tôi nghèo nên phải bày mặt trên bệ để, chờ giàu có như cha mẹ các anh, các cháu, mới có tiền mua sắm trong chợ, những mặt hàng không đến mặt, sẵn sàng mặt đi. Sẵn sàng ai chờ mua, n,

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

nghèo thì phải biết phải mình. Đưa nào ăn quà của tôi rồi mẹ con lao anh chị một cho biết. Đương có mà ăn nói hèn.

- Thôi bà ơi, con không đưa khố u lười bà đâu. Con vẫn nhớ hai câu ca dao bà thường nói: “Đi buồn thì thuở mới hai, trên đời em chẳng yêu ai hơn tiên.”

- Ờ y là thuở mới tôi đưa vợ y, chứ tôi không phải là hàng người coi tiên bậc hơn tình nghĩa như quan lười thì xa và lười cán bộ thì nay cái làng này đâu. Thì nào cũng thế, quan nhà các lười đưa ham tiên, hám gái.

Anh công an biết nó u của bố cụ n hút vào cụ c đưa đáp với bà, thì chửi chửi xéo, bà không ngại gì mà không chuyển sang chửi vào mặt. Bà dám lười như người chuyển dân làng đưa đưa và tham ô, trai gái của các nhân viên y ban ra mà thôi! Anh liền nghiêm mặt, nói thẳng vào vấn đề bằng câu hỏi:

- Bà có biết hôm nay y ban mời bà lên có việc gì không?

Bà Trưởng Giỏi đưa lên, đưa đưa nh đi ra của nh toát mồ hôi trộm đưa đưa nh nhai, rồi ngại thì p xuống lười y gọi u quố n lau với quố t trộm dính hai bên mép. Đương lên quay vào, và đi và nói, đưa đưa giố ng tợ ng tiên ng mặt:

- Tôi làm sao biết đưa công an xã gọi lên với việc gì. Việc thì không biết, chứ biết sao. Nói cho cùng, con dân xã này, ai mà dám lười mặt với y ban. Có việc gì anh cứ huých thẳng ra, không việc gì phải im.

- Gì m, có gì đâu mà bà ngại lười thì. Con xin nói lý do trộm trộm bà hôm nay. Bà có biết anh con nuôi của bà là hàng người nào không?

Bà Mùi đáp chất ngay:

- Anh đưa có xách mé, gọi người ta là hàng này hàng n. Anh y là bố đẻ của H, đánh Đông, đập B của quố n nhau với cả Tây Địch Biên Phòng cả đấy!

- Ngày xa anh y là bố đẻ, chúng con biết, hàng này bây giờ anh ta là phần tử phần đưa đưa chửi ng đưa đưa chính phủ.

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

- Anh nói là nhũ y, phẫn đờng ngườ i ta bắt bừ tù Hả a Lò, chừ ai cho nhữ n nhữ nhữ vừ y. Anh có bừ thói “vu oan giá hủ a, gủ p lủ a bừ tay ngườ i” thì bừ o.

Anh công an trờ ng mừ t:

- Đây là trờ sừ y ban chừ không phừ i ngoài đừ đừ ng ngoài chừ đừ bà nói năng lắng loản. Con nói cho bà biừ t, nó là thừ ng phừ n đừ ng chừ a đừ n mừ c phừ i cho đi tù, vì là bừ đừ i phừ c viên nên Đừ ng chính phừ khoan hừ ng, bà không biừ t ngừ n nguừ n vừ nó, mừ i rừ c nó vừ làm con nuôi. Bà là mừ liừ t sĩ, chính quyừ n phừ i có trách nhiừ m vừ i gia đình mừ i gừ i bà lên thông báo cho mà biừ t. Bà ngừ i im đừ con nói bà nghe, nghe xong đừ u đừôi, thích cừ i, bà hừ ng cừ i, không ai cừ m bà.

Anh công an xã sừ c nhừ đừ n câu cừ a ông tuyên huừ n thành y đừ y hôm nừ liừ n nhừ c lừ i:

“Không ai cừ m bà từ do ngôn luừ n, từ do từ từ ng. Nừ c ta là nừ c dân chừ . Bà là công dân nừ c này, bà có quyừ n từ t cừ . Nhừ ng trừ c hừ t bà phừ i tôn trờ ng ngườ i cai quừ n viừ c xóm viừ c làng, viừ c dân viừ c nừ c đã! Chính phừ lo công viừ c cho toàn dân, chúng tôi cừ p xã thì lo đừ i sừ ng cho dân xã, nhừ t là đừ i sừ ng chính trừ .

Chúng tôi biừ t bà sai mừ i mừ i, không nói cho bà biừ t đừ sừ a chừ a, ngày bà càng sai hừ n. Cái sai loang nhanh nhừ đừ u hủ a vừ ng vừ i trên giừ y trờ ng, bà biừ t chừ !”

Bà Mùi không quen lý luừ n dông dài. Bà là ngườ i cừ a đừ đừ ng phừ , chừ quen ăn từ p nói ngay, liừ n cừ t ngang lừ i anh công an.

- Đừ ng mà anh con nuôi cừ a tôi làm phừ n đừ ng nhừ thừ nào mừ i đừ c chừ ? Nừ u là phừ n đừ ng thừ t, ngay từ i nay tôi đừ i ra khừ i nhà, không chừ u đi, tôi cừ m hai cừ ng quừ ng xuừ ng Hừ Tây cho cá nó rừ a. Già thì già nhừ ng lão còn khừ e lừ m.

- Bà cừ bình tữnh, tôi nói bà nghe đừ u đừôi xuừ i ngườ c: Anh ta là thừ ng Phùng Quán, từ từ p vừ i mừ t sừ thừ ng nhà văn nừ a ra báo tuyên truyừ n chừ ng Đừ ng chính phừ . Từ báo đó có tên là “Nhân văn Giai phừ m” và “Mùa xuân mùa thu giai nhân gì đó” (anh công an xã không nhừ nừ i tên từ p chí “Giai phừ m mùa Xuân”, Giai phừ m mùa Thu”).

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

Bà Mùi vẫn luôn tiêng:

- Thế cái thằng con nuôi tôi nó viết cái gì anh để cho tôi nghe, để tôi thấy nó phẫn đến nỗi nào, tôi còn biết đến nỗi gì nó, tôi nói ngớ ngẩn, tôi nhảm nhí. Tôi báo nhân nhân gì đó anh viết a nói, anh để a cho tôi xin một tờ, hai ba tờ càng tốt.

- Bà đến có họ như họ, tôi đâu có biết anh ta viết gì. Có lẽ trên phố biết anh ta là phẫn đến nỗi nào là sai, tôi phẫn biết cho bà để bà biết mà cảm giác, không thì làm phúc phận tôi. Còn tôi báo của bạn phẫn đến nỗi đã tách thu hút rồi giao cho ông thầy nhà xã lý. Bà đến lòng tôi mang báo về để. Có lẽ làng này tôi để a trở đến nỗi già, ai mà không biết bà mù ch! Gm, tôi còn hách xì nhng xin báo mang về nhà để!

- Tôi mù ch là tôi để quốc phong kiến, anh không cảm thù để quốc sài lang mà tôi còn to m m x v tôi. Tôi sẽ lên huy n trình ông ch tách để ông y x anh. Tôi không để để báo đã có con cháu nó để cho nghe. Tính tôi cái gì cũng phận “b t t n tay xoay t n m t” ch không quen thói h để, c tin.

- Bà đến có già m m. Để a ông huy n, ông thầy nhà để a tôi. Nói thật, có lẽ làng này ai cũng biết th ca hò về của bà cũng rất chi là chng để i ch để - anh công an trở ng m t trở n áp bà lão - Tôi để b n câu l c bát này bà l ng nghe nhé:

Vì t Nam dân ch c ng hòa

Qu n áo bán tr c c a nhà bán sau

Có ăn c m thì xin ăn rau

Đ ng có ăn th t mà đau d dày

Có phận biết câu của bà không?

- , của tôi ch còn của ai vào đó. Đây không thêm ch i nhé!

Ri bà Mùi thút thít, ch m rãi k l r r c t ng ti ng m t: “Gi i i, kh cho cái thân tôi, có m n con trai để nh t thì nó ch t trở n ch t m c để cho thân tôi long đong l n đ n, ng n này tu i để u còn phận ng i để u để ng để u ch bán quà v t để trở con ki m mi ng ăn.”

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

Đang khóc sọt sọt, bà bỗng đứng lên:

“Con ơi là con ơi, con bỏ mẹ con đi, mẹ ốm đau, trái ngược gì gì không ai chăm sóc như nhà các ông, các bà ấy ban con đàn cháu đống vớ a hớt hớt sỗ mũi đã có người chị đi mua thuốc, đi a đi bnh viên. Mẹ đói mẹ nghèo không nên nên ng t a, phải cắt bớt vớ n t c bán t ng bán tháo, mẹ còn đau ruột đau gan khi phải xách quần, xách áo cũ của mẹ của con, đem ra chợ trời bán rẻ như cho để lấy tiền đóng gạo. Con ơi là con ơi, bán thì bán chứ bỏ quần áo kaki với cái mũ calô với quần đoàn của con thì mẹ không bao giờ bán. Thầy thầy Quán hiền lành, siêng năng là bố đi học viên, nó thua con bạn tu, nó như con là anh, hôm gì con vớ a rồi không có nó thì mẹ không biết xoay s ra làm sao! Ơi con ơi là con ơi! Thầy nó như mẹ là mẹ nuôi chứ đâu chứ không ăn như, nó cũng có s gạo, tem phiếu u đ y đ mà là tiêu chu cần bán như ai, thế mà hôm nay công an lại bắt mẹ đuổi nó đi, làm đi u ác nhân ác đ c. Đ n n c này mai mẹ t mẹ phải bán nhà, bỏ gạo lên phố ăn mày. Ôi, trời cao đất dày, con ơi là con ơi! Sao con bỏ mẹ con đi để bây giờ người ta lòng quy hành h mẹ, con ơi!”

Anh công an xô ghế đứng lên bước về phía góc nhà nơi có cái đi u cày. Mẹ ông mẹ bà y ban cũng đứng dậy ngăn người bước ra ngoài th hít khí trời. Bà Mùi bỗng im b t. Khóc và khóc mà không ai thêm nghe thì khóc làm gì cho phí nước mắt, khan hàng.

Lúc sau xem xong bà Trưởng Gi đã nguôi, không kể con cà con kê n a, thôi lấy nước mắt và người con li t sĩ ra làm “vũ khí”, anh công an quay vào:

- Thì túng thì u bà phải bán vớ n t c, quần áo. Cho đi u y là có th t đi. Mai mẹ t bà lại bán nhà, , c cho là như vậy, không sao c . Vậy cần c gì trong th bà lại v n “Vi t Nam dân chủ c ng hòa” vào?

Bà Mùi tỉnh b :

- Là cho nó có v n “Nhà” thì phải “Hòa” cho có v n có đi u.

- Có v n có đi u, hay là gì ng đi u phải đ ng, đúng là mẹ nào con n y.

- Anh đứng x ng x ng v v . Thầy Quán mẹ i v nhà tôi h n tháng n i, mẹ y câu c bát, c n i đó tôi nói t đi tám hoành.

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

Bà Mùi kể lại chuyện đi ra trên phố ban cho Phùng Quán nghe. Quán hỏi bà:

- Ngươi có hỏi mẹ về chuyện trình báo họ không?

- Ngươi hỏi ta hỏi làm gì, hỏi biết tình ra rồi là nhà mình có trình báo đấy. Trước khi ngươi hỏi ta hỏi mẹ lên phố ban, hỏi đã đi hỏi xóm họ làng, dò la tin để trả con. Vì c gì ngươi hỏi ta cũng biết rõ mẹ ngươi đi u của tai nheo cả đấy.

- Thế ngươi hỏi ta có hỏi gì về nhà con thế bố mẹ chết vì đây chết vì mẹ con mình không. Con nghĩ thế nay về con là tôi thế bố mẹ ta cũng nên trình báo, mẹ !

- Anh đừng nghĩ phải cần thận để mẹ đó, về chuyện ăn uống nhau là họ thông tình. Ngươi có một tí, có một ngày, không vì c gì phải báo cả. Về anh là cô giáo cấp ba chết có phải hỏi đi u để ng xác ch đâu. Làng này là làng “tôn s trọng đ o,” anh cả tin tôi. Ý là tôi nói vậy, còn anh muốn trình báo thì tùy...

Phùng Quán ngẩng đầu ra. Ngươi thân phận mình, thân phận bè bạn, thân phận nhân dân... sao mà cay đắng quá.

- Con nghĩ không vì c gì mà mẹ phải làm mẹ lên, nếu c một người, nếu c một dài về cán bộ phố ban.

Cố gắng Giỏi kể lại:

- Tôi phải bù lu bù loa lâu thế cho hỏi kể cái mẹ tôi ra. Tôi già rồi, thân cô thế cô, không làm việc để cho chúng nó bắt nạt. Bắt nạt mẹ tôi, để c thế chúng nó lên tôi bắt nạt liến tưởi là mình thua. Hôm trước ngươi trong bếp nấu cơm, nghe họ anh để c cái truyện gì ý cho về anh nghe. Tôi cũng thích cái đôn thế ng bé ngươi quê anh, mẹ tôi mẹ tôi ba mẹ tôi bạn tôi mà khôn đáo đ. Cái thế ng bé họ để ng trong đời thì u niên gì đó, bố Tây bắt b tù, tra tấn. Tây đánh mẹ tôi nó la mẹ tôi. Tây đánh mẹ tôi nó la trăm. Tây về a vùng roi ch a kẹp đánh, nó đã la làng. Tôi thích cái câu văn của anh “ngươi hỏi ta mẹ nh đòn, mình phải mẹ nh miêng.” Ý để y, thế ng bé ý nó cũng giống tính tôi để y. Hay là tính tôi giống tính nó cũng để c. Mình ít chết thì phải mẹ nh miêng cho chúng nó kẹp mình ra.

Bà m nuôi c a Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

Phùng Quán suất phì c i:

- Đó là chuy n gi a Tây v i ta, ch y ban là ta, m là ta, vi c gì ph i làm nh th !

Bà Tr ng Gi i c c i:

- Đúng anh là cái ng su t ngày ru rú ò nhà, công danh hai ch l đ , b con cho v đ nh mi ng ăn nên ch ng bi t cái gì s t. Anh c ra ch mà xem m y bà bán hàng rong đ i ch i v i m y ông qu n lý th tr ng. Qu n lý th tr ng v a m i đ t nh tay vào đôi quang gánh là các bà y gi t ra ngay, xông t i xô cho qu n lý th tr ng ngã dúi ngã d i. Th là anh qu n lý th tr ng đ ng d y ph i b i, l u b u m y câu r i c p đ t b đ i. Bà hàng rong nào mà đ i d t th a b m t t là nó rút s ra ghi biên lai ph t l i n. Anh th y ch a, ra v i đ i là ph i bi t làm bà ch ng, n c nô, ch hi n lành ch có thi t. y là tôi nói v y.

Khôn ngoan đ i đáp ng i ngoài. Gà cùng m t m ch hoài đá nhau.

Nói đ n đó bà c xách r rau đi ra h Tây. Phùng Quán quá rành r tính n t c a c , nói chuy n bao gi cũng ph i v n l c bát. Có khi l c bát m đ u câu chuy n. Nói dăm ba câu ph i trái l i v n d ng ca dao hò vè. K t thúc câu chuy n bao gi cũng b ng câu l c bát răn d y vi c đ i. C m có câu nào c nói tr t... ch đ .

M i l n có bè b n đ n ch i, Quán th ng đ a quy n s ghi chép ra đ c cho nghe nh ng câu vè, nh ng câu nói l i, nh ng câu ca dao... mà m nuôi c a anh hay đ a ra v n d ng vào các câu chuy n, th ng là r t đúng ch , r t h p c nh, h p ng i c a di n bi n s vi c. Phùng Quán b o: m nuôi c a tao là nhà s u t p, nhà sáng tác vĩ đ i, m t đ i di n cho các tác gi v n h c dân gian Vi t Nam. Mà đúng, c Tr ng Gi i th ng nh t nh ng câu t c ng , ca dao ò ngoài ch , ngoài đ ng. Nh t đ ch i, đ nh , đ v n d ng vào các câu chuy n gi a bà con l i xóm, gi a bà con h hàng, gi a hai m con v i nhau. Ai thích thì thu c, ch trong thâm tâm c không có ý ph bi n nh ng câu này. Ph n l n nh ng câu đó là do c sáng tác t c thì, c v n không bao gi tr t.

Nh hôm n , anh chàng Xuân Lê đ n ch i. C bi t anh ta v a v đ i ngo i tình, vui chuy n, c trao đ i dăm câu đ i u h n l thi t, khuyên b o chàng Lê đ ng bu n vì cái s đ i di n ra nh th . K t thúc câu chuy n c đ c ngay: Khi x a ng c tay ta/ Vì ta ch nh m ng ng c sa tay ng i/ Ai i đ c ng c ch c i/ Ta nuôi không t t đ ng i khác nuôi. Xuân Lê b o v i Phùng Quán: “Nhà này có hai nhà th , nhà th qu c doanh là c u, nhà th dân gian là c , qu c doanh nh t đ nh thua dân gian. Cái gì v n h c thành v n tránh né, không dám đ đ ng đ n thì dân gian làm ngay: M i ng i làm vi c Fwd: b ng hai/Đ cho ch nhi m mua đài mua xe/ M i ng i làm vi c b ng ba/Đ cho ch nhi m xây nhà xây sân. Hay là: Thanh tra, thanh lý, thanh gì/ C có phong bì là nó thanh kiu.

Bà mẹ nuôi của Phùng Quán

Tác Giả: Xuân Đài

Thứ Hai, 28 Tháng 2 Năm 2011 14:44

Xuân Lê nói là nói cho vui, cậu đọc kỹ những sáng tác của Phùng Quán, tác phẩm đứu tay “Vết Côn Đảo,” “Cuộc đời tôi đôi dép cao su”... ít nhiều le lói chút dân gian trong văn học thành văn, cho đến tác phẩm tuồng ba mẹ tôi như “Nhà của ta có một người mù” (nhà xuất bản Thanh niên đến in những khi phát hiện tác giả là Phùng Quán chứ không phải như tên ký ngoài bìa nên đình ch). Sau khi Phùng Quán được giới thiệu, lấy lại cái tên cúng cơm của mình thì nhà xuất bản cho biết đã làm thất lạc bản thảo, quyển này dày hơn năm trăm trang. Cho đến “Dừng sĩ chép cơm” và “Tuổi thơ đời” thì chút dân gian được Phùng Quán khai thác tài tình, tìm kiếm những sách vở đời thường niên trình sát thành phố Huế năm 1946 trở thành một cuốn sách không thể thiếu trong mọi gia đình. Trong buổi thi tuyển ba tập dày hơn một nghìn trang, Phùng Quán đã cảm nhận, cảm nhận được tình yêu, tình đồng trong ngôi nhà xưa giờ của Nghi Tàm ngày ngày gió heo Tây. Tôi nghĩ, những ngày tuổi thơ chẵn trâu cày cấy vùng quê Thừa Thiên, những ngày lang bạt khắp khắp miền Bắc, chút dân gian đã thấm vào máu thịt anh, lấy được bà mẹ nuôi tiếp sức, vun đắp làm cho những trang văn xuôi của Phùng Quán thấm đượm chút trữ tình, dân dã...

Hơn một lần, bên chén rượu, tôi nói là tôi bày ra đời đời, Quán tâm sự:

- Các cậu thơ ngây, tôi chưa biết đời nào với lòng của người giàu, cũng như tình yêu này trong các cặp trai gái con nhà quý phái. Tôi không có vốn sống với cái này, lúc mua bán với đàn ông thua. Thôi thì cái gì mình biết mình học với, may ra các cậu đời còn cho là được. Cuộc sống trong trang sách của tôi là cuộc sống của những người cùng khổ, tình yêu nam nữ cũng là tình yêu của tình yêu, nho nhỏ với tình yêu trí thức là tôi thất bại rồi!

Sau ngày Phùng Quán qua đời, 22 tháng 1 năm 1995, bản bè, được chỉ viết về Phùng Quán khá nhiều, các bài viết đăng trên hầu hết các báo Trung ương, địa phương, trong Nam, ngoài Bắc, cũng lấy chữ không đời một nghìn trang. Tôi cũng những dòng viết tràn đầy lòng cảm phục tài năng, nhân cách của Phùng Quán, tràn đầy niềm tin tưởng của một đời văn, một đời thơ và một đời viết lớn với niềm cảm mạnh áo. Tuy nhiên, một ngàn trang sách vẫn không viết qua được sáu chữ của nhân dân khốn khổ của chân dung anh: cá trích, rượu chầu, văn chui! Và hai câu thơ bất tận viết về sự nghiệp văn chương của anh rất hóm hóm của bà mẹ nuôi xóm Nghi Tàm:

Công danh hai chữ đời

Bà con cho viết đời như miếng ăn!

Trích “Ký Sự Phùng Quán”